

Panovník mecenáš

RUDOLF II. (1576-1611)

1550

1560

1570

1580

1590

1600

1610

1620

1630

1640

Praha opět sídelním městem

Zvolení Vladislava II. uherským králem připravilo Prahu o pozici stálého panovnického sídla, protože od konce 15. století čeští králové do Čech zajížděli jen občas. Postupný návrat prestiže sídelního města byl zahájen až v srpnu 1565, kdy byl ve svatovítském chrámu pohřben císař a král Ferdinand I. Stejně místo posledního odpočinku si vyvolil i jeho syn, císař a král Maxmilián. Důvodem byla přílišná blízkost Vídně tehdejšími hranicím a stálé osmanské nebezpečí. Císař a král Rudolf II. na počátku své vlády prodléval v Praze několik měsíců až do jara 1577, v následujících letech přijížděl do Prahy na sněmovní jednání a na návštěvu matky, která v Praze sídlila až do léta 1581. Po neshodách se svými bratry se Rudolf II. v roce **1583** rozhodl definitivně přeložit sídlo svého dvora do Prahy a v prosinci téhož roku získal od českých stavů značné finanční prostředky na úpravy Pražského hradu. Praha jako opětovně císařovo sídelní město získala prestižní postavení a v poslední čtvrtině 16. století zde bylo postaveno mnoho rezidencí, v nichž sídlila jak domácí šlechta, tak diplomatictí představitelé evropských zemí.

Rudolf II. zobrazený jako římský bůh ročních období, obraz Giuseppa Arcimbolda

Majestát na náboženskou svobodu

Rozpory mezi Rudolfem II. a jeho bratrem Matyášem přerostly v únoru **1608** v otevřený střet, kdy se na Matyášovu stranu postavily uherské a rakouské stavy, které uzavřely konfederaci. V dubnu 1608 se k nim připojili i moravští stavové, tím zhatili Rudolfův pokus o svolání generálního sněmu českých zemí. Čeští stavové však zachovali císaři věrnost, a umožnili tak uzavření kompromisní libeňské smlouvy mezi oběma bratry. Za to ovšem požadovali náboženské ústupky podobného rázu, které si uherští, rakouští a moravští stavové vynutili na Matyášovi. Protože panovník nechtěl nekatolickým stavům vyhovět, vznikla v červnu 1609 česko-slezská stavovská konfederace, a část českých pánů dokonce uvažovala o převzetí vlády v zemi. Pod touto hrozbou nakonec Rudolf II. kapituloval

a na počátku července **1609** podepsal Majestát na náboženskou svobodu v Čechách, který o měsíc později doplnil stejný dokument pro Slezsko. V těchto zemích byla zavedena svoboda náboženského vyznání.

Rudolf II. podepisuje pod nátlakem Majestát na náboženskou svobodu, obraz Josefa Mathausera

Vpád pasovského vojska

Císař a král Rudolf II. se ovšem nemínili smířit se svojí politickou porážkou a uzavřel dohodu se svým bratrancem, pasovským biskupem Leopoldem, ohledně naverbování vojska. Původně se předpokládalo nasazení Leopoldova vojska při hájení císařových zájmů v říši, ale na konci ledna **1611** překročili Pasovští české hranice, rychle protáhli jižními Čechami a 15. února **1611** se zmocnili Pražského hradu a Malé Strany. Pražská města odmítla Pasovským otevřít brány, do Prahy se z celé země sjížděla šlechta a vojenskou pomoc přislíbil také Rudolfův bratr Matyáš. Rudolfův vojenský pokus o ovládnutí země tak ztroskotal a postavil proti němu stavy všech zemí. V polovině dubna 1611 začal v Praze generální sněm českých zemí, který rozhodl o sesazení krále Rudolfa II. Ten nakonec 23. května 1611 sám abdikoval ve prospěch bratra Matyáše, korunovaného téhož dne na českého krále. Finanční vyrovnání s Pasovskými nakonec zaplatily české stavy, zvláště pak Petr Vok z Rožmberka. Sesazený císař a král Rudolf žil nadále v Praze, kde také v lednu 1612 zemřel a v říjnu 1612 byl pochován ve svatovítském chrámu.

Vpád pasovských žoldněrů na Malou Stranu, dobová rytina

60

Nizozemská revoluce

V šedesátých letech 16. století sílila ve Španělském Nizozemsku stavovská opozice, požadující po španělské vládě ústup od centralismu a náboženskou toleranci. Madrid jako odpověď v roce **1567** dosadil do funkce místodržícího vévodu z Alby, který nechal představitele opozice popravit a v zemi zavedl teror. V zemi téměř okamžitě začalo povstání, ničící katolické kostely a kláštery. V dubnu 1572 se nizozemským povstalcům podařilo dobýt město Brielle, o tři měsíce později vyhlásili stavové na sněmu v Dordrechtu otevřený boj Španělsku a velitelem armády jmenovali prince Viléma Oranžského. Válka trvala až do roku 1609, ale již v roce 1579 došlo mezi Nizozemci kvůli přílišné netoleranci protestantů k rozkolu. V lednu 1579 se převážně katolické jižní provincie spojily do arraské unie, která uzavřela dohodu se španělským místodržícím vévodou z Parmy. Naproti tomu protestantské severní provincie se ve stejné době spojily do utrechtské unie a odmítly dohodu se Španělskem. V červnu 1581 vydala utrechtská unie tzv. haagský manifest, kterým jejích sedm provincií vyhlásilo nezávislost na federálním základě a vytvořilo Spojené provincie nizozemské.

Obsazení města Leichenu nizozemskými povstanci, obraz Otty van Veena

říjen 1582
Papež Řehoř XIII. vyhlásil reformu kalendáře, po 4. říjnu následoval 15. říjen.

Bartolomějská noc

Střety mezi katolickými radikály, vedenými vévodou Františkem de Guise, a protestanty (hugenoty) přerostly v březnu 1562 ve Francii v náboženskou válku. Boje byly sice několikrát přerušeny, ale trvaly fakticky až do konce století, obě strany se nijak nevyhýbaly teroru vůči jinověrcům. Nejzrošáhlejší teroristickou akcí se stala tzv. bartolomějská noc z **23. na 24. srpna 1572**, kdy bylo na pokyn krále Karla IX. jen v Paříži povražděno přes 3 000 hugenotů a obdobné masakry probíhaly i v provinciích, kde jich padlo za obět na 20 000. V osmdesátých letech přesáhl náboženský konflikt francouzské hranice, katolická šlechta

uzavřela tzv. Svatou ligu se Španělskem, hugenoti byli podporováni Anglií a Nizozemskem. Situaci navíc zkomplikovalo vymření dynastie Valois a nástup krále Jindřicha IV. Ten nakonec přestoupil na katolickou víru a v květnu 1595 vydal edikt nantský, zaručující v zemi svobodu vyznání.

Královna Kateřina Medicejská si prohlíží povražděné hugenotské šlechtice, obraz Edouarda Debat-Ponsana

Zkáza „Neporazitelné armády“

V polovině 16. století se Španělsko stalo námořní velmocí, což ve Středomoří potvrdilo vítězství jeho loďstva nad Osmany v bitvě u Lepanta v říjnu 1571. V Atlantiku ale byla španělská námořní hegemonie, posílená v roce 1580 anexí Portugalska, postupně narušována útoky korzárů působících ve službách Anglie. V roce 1572 korzár Francis Drake napadl tzv. stříbrnou flotilu a ukořistil přes 40 tun zlata. Nevyhlášená námořní válka značně poškozovala španělské zájmy, a proto se král Filip II. rozhodl rázně zasáhnout. Jeho rozhodnutí posílila poprava skotské královny Marie Stuartovny v únoru 1587, která byla obviněna ze spiknutí proti královně Alžbětě I. V červnu **1588** vyplula z Lisabonu španělská flotila 130 válečných lodí, označovaná jako Neporazitelná armáda. Jejím úkolem byl přesun do flanderských přístavů, nalodění invazní armády a útok na Anglii. V Doverské úžině však na Španěly 22. a 24. července zaútočily anglické lodi a jejich plán zhatily. Angličanům navíc přispěla na pomoc nepřízeň počasí, která španělskou flotilu zdecimovala, takže útok na Anglii ztroskotal.

Útok anglických lodí na španělskou Armadu, obraz Philipa J. de Loutherbourga

ALŽBĚTA I., královna anglická (1558-1603)

JINDŘICH IV., král francouzský (1589-1610)

FILIP III., král španělský (1598-1621)

ŘEHOŘ XIII., papež (1572-1585)

ZIKMUND III., král polský (1587-1632)

BORIS GODUNOV, car ruský (1598-1605)

1550

1560

1570

1580

1590

1600

1610

1620

1630

1640

Č e s k é d ě j i n y

E v r o p s k é d ě j i n y

61